

ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ ПІДПИСАННЯ УГОДИ ПРО ВІЛЬНУ ТОРГІВЛЮ CUFTA

© 2017 СІДОРОВ М. В.

УДК 341.23 (477+71)

Сідоров М. В. Перспективи українсько-канадських відносин у контексті підписання Угоди про вільну торгівлю CUFTA

У статті охарактеризовано основні переваги для України від дії зони вільної торгівлі з ЄС (DCFTA) та Угоди про зону вільної торгівлі з Канадою (CUFTA): взаємне усунення нетарифних бар'єрів у торгівлі; правила походження товарів; торгівля послугами та залучення інвестицій. Проаналізовано динаміку змін експортно-імпортних потоків між Україною та Канадою та доведено, що країни не є стратегічними партнерами, хоча в товарній структурі експорту та імпорту кожної з них є товари, які можуть підвищити загальний товарообіг. Досліджено загальну залежність України від імпортних поставок з Канади через динаміку змін покриття експортом імпорту. Зазначено, що дія Угоди (CUFTA) сприятиме: підтримці українських підприємств щодо виходу на нові ринки, поглибленню торговельних зв'язків і подальшому зміцненню двосторонніх відносин Канади і України; розширенню співробітництва, забезпеченню більшої прозорості в питаннях регулювання та зниженню операційних витрат для бізнесу; виробничій кооперації. Наведено експертні перспективи продуктових груп, за якими Україна є найбільшим експортером, а Канада – імпортером.

Ключові слова: двосторонні відносини, зовнішньоторговельні відносини, Угода про зону вільної торгівлі з Канадою (CUFTA).

Рис.: 3. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 17.

Сідоров Михайло Вадимович – аспірант, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: kharkov_smartcity@mail.ru

УДК 341.23 (477+71)

UDC 341.23 (477+71)

Сидоров М. В. Перспективы украинско-канадских отношений в контексте подписания Соглашения о свободной торговле CUFTA

В статье охарактеризованы основные преимущества для Украины от действия зоны свободной торговли с ЕС (DCFTA) и Соглашения о зоне свободной торговли с Канадой (CUFTA): взаимное смещение нетарифных барьеров в торговле; правила происхождения товаров; торговля услугами и привлечения инвестиций. Проанализирована динамика изменений экспортно-импортных потоков между Украиной и Канадой и доказано, что страны не являются стратегическими партнерами, хотя в товарной структуре экспорта и импорта каждой из них есть товары, которые могут повысить общий товарооборот. Исследована общая зависимость Украины от импортных поставок из Канады через динамику изменений покрытия экспортом импорта. Отмечено, что действие Соглашения (CUFTA) будет способствовать: поддержке украинских предприятий по выходу на новые рынки, углублению торговых связей и дальнейшему укреплению двусторонних отношений Канады и Украины; расширению сотрудничества, обеспечению большей прозрачности в вопросах регулирования и снижения операционных расходов для бизнеса; производственной кооперации. Приведены экспертные перспективы продуктовых групп, по которым Украина является крупнейшим экспортером, а Канада – импортером.

Ключевые слова: двусторонние отношения, внешнеторговые отношения, Соглашение о зоне свободной торговли с Канадой (CUFTA).

Рис.: 3. **Табл.:** 2. **Библ.:** 17.

Сидоров Михаил Вадимович – аспирант, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: kharkov_smartcity@mail.ru

Sidorov M. V. The Prospects for Ukrainian-Canadian Relations in the Context of Signing the Canada-Ukraine Free Trade Agreement (CUFTA)

The article characterizes the main benefits for Ukraine from bringing into force the Deep and Comprehensive Free Trade Area with the EU (DCFTA) and the Canada-Ukraine Free Trade Agreement (CUFTA): mutual displacement of non-tariff barriers in the trade; rules of origin; trade in services and attraction of investments. The dynamics of import and export flows between Ukraine and Canada have been analyzed and it has been proved that the countries are not strategic partners, although in the commodity structure of exports and imports each of them there are products that can enhance the overall turnover. The general dependence of Ukraine from imports from Canada has been explored through the dynamics of changes in the export-import coverage. It has been specified that bringing into force the agreement (CUFTA) will contribute to the support of the Ukrainian enterprises in entering new markets, deepening the trade ties and further strengthening the bilateral relations between Canada and Ukraine; increased cooperation, greater transparency in the issues of regulation and reducing the operating costs for businesses; production cooperation. The expert perspectives of the product groups for which Ukraine is the largest exporter, and Canada – the importer, have been provided.

Keywords: bilateral relations, foreign trade relations, Canada-Ukraine Free Trade Agreement (CUFTA).

Fig.: 3. **Tbl.:** 2. **Bibl.:** 17.

Sidorov Mykhailo V. – Postgraduate Student, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: kharkov_smartcity@mail.ru

Україна і Канада історично мають тісні двосторонні стосунки, підкріплені визнанням Канадою, однією з перших з країн світу, 2 грудня 1991 р. незалежності України. Двосторонні відносини підкріплюються міцними зв'язками між народами двох країн, адже майже 1,5 млн канадців мають українського коріння.

Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою закладає правові засади режиму вільної торгівлі між нашою країною та однією з найбільших у світі індустріалізованих демократичних держав. Канада входить до складу Великої сімки (G7), Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), є, разом з США та Мексикою, учасницею Північноамериканської угоди про вільну торгівлю (НАФТА).

Це перша, після глибокої та всеохоплюючої Угоди про асоціацію з ЄС, угода з країною Північноамериканського континенту, що охоплює ринок такого масштабу. Угода відкриває можливості для українського бізнесу на коротко- та довгострокову перспективи, а також дозволить диверсифікувати торговельні потоки з України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України з Канадою присвячені наукові роботи вітчизняних економістів-міжнародників: А. Голикова, О. Дейнеки, О. Довгаль, Л. Позднякової, В. Сідорова, А. Філіпенка, П. Черномаза [1–5]; фахівців з питань зовнішньої політики України, зокрема М. Дойчик [6], Е. Баран [7] – визначено коло зовнішньоекономічних пріоритетів Украї-

ни та головні напрямки співробітництва України і Канади. Питання, присвячені окремим аспектам і напрямкам зовнішньої політики України, знайшли відображення у наукових роботах С. Аппатова [8], В. Козик [9], Н. Конон та А. Скрєбневої [10] та інших.

Але динаміка та структура торговельних відносин між Україною та Канадою в контексті сучасних глобалізаційних викликів та загальної нестабільності світової економіки не враховують Угоду про вільну торгівлю між країнами та потребують подальшого вивчення.

Метою статті є аналіз сучасного стану двосторонніх торговельних відносин між Україною та Канадою та визначення перспектив їх розвитку в контексті підписання Угоди про вільну торгівлю між країнами.

Створення зон вільної торгівлі чи митних союзів – загальний тренд сучасності. За даними Світової організації торгівлі (СОТ), станом на червень 2016 р. кожен із 164 членів СОТ має хоча б одну угоду про вільну торгівлю [11].

Наразі СОТ відомо про 635 угод про преференційну торгівлю, з яких 423 набрали чинності. При цьому 90% усіх угод – саме про створення зон вільної торгівлі. Митні союзи складають лише 10% [12].

У лютому 2017 р. ЄС ратифікувало угоду про вільну торгівлю між ЄС та Канадою (СЕТА), переговори щодо якої тривали цілих сім років. ЄС називає цю угоду найамбітнішою, оскільки вона передбачає скасування 99% увізних мит, полегшує доступ до ринків послуг, державних закупівель та створює кращі умови для інвестування [12; 13].

Що стосується України, то із січня 2016 р. між Україною та ЄС функціонує поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі (DCFTA). Окрім того, Україна зробила безпрецедентний крок у зміцненні міжконтинентальних торговельних відносин, підписавши у липні 2016 р. угоду про зону вільної торгівлі з Канадою (CUFTA) [14; 15].

Подібний трикутник вільної торгівлі «Україна – Канада – ЄС» може дати для України певні переваги.

1. *Взаємне усунення нетарифних бар'єрів у торгівлі* [13]. ЄС і Канада – розвинені країни з високими, проте неоднаковими стандартами щодо якості та безпеки товарів, їх маркування, пакування тощо. На практиці ці вимоги нерідко стають нетарифними бар'єрами в міжнародній торгівлі.

СЕТА містить важливі положення щодо добровільного наближення стандартів та інших вимог між ЄС та Канадою. Водночас вона містить застереження, що жодна країна не повинна знижувати свої вимоги щодо якості та безпеки товарів.

CUFTA так само передбачає, що технічні регламенти та процедури оцінки відповідності не мають створювати додаткових перешкод на шляху вільної торгівлі між Україною та Канадою, а розробка відповідних вимог має бути максимально прозорою.

Масштабне зближення з європейськими стандартами стосується не лише тих підприємств, які експортують товари до ЄС. Виробництво українських товарів за європейськими стандартами значно полегшить доступ українських товарів до ринку Канади, сприятиме вза-

ємному визнанню результатів оцінки відповідності та зменшить вартість експорту через зменшення витрат на адміністративні процедури.

2. *Правила походження товарів* [13]. Двосторонні угоди про вільну торгівлю встановлюють більш сприятливі умови торгівлі, але лише між країнами, які є сторонами відповідної угоди.

Способом відфільтрувати товари, які можна імпортувати за зниженими або нульовими ставками ввізного мита, є правила походження товарів. При цьому кожна угода про вільну торгівлю містить свої власні правила визначення походження, які враховують специфіку міжнародної торгівлі країн, що підписали угоду.

Як правило, виробник має довести, що його товар повністю вироблений/вирощений на території певної країни або вироблений із додаванням імпортованих матеріалів за умов «достатньої переробки». При цьому кожна угода по-своєму визначає критерії достатності переробки для товарів. Це може бути:

- ✦ зміна класифікаційного коду товару (наприклад, перші два чи чотири знаки в класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності);
- ✦ зміна вартості товару в результаті його переробки, коли вартість використаних іноземних матеріалів не перевищує фіксованої частки вартості кінцевого товару.

Існування правил походження товарів в угодах про вільну торгівлю виправдане. Проте коли відбувається нашарування угод про вільну торгівлю, різниця у правилах походження товарів може створювати труднощі для експортерів, особливо враховуючи сучасні глобальні ланцюги доданої вартості.

Виходом із такої ситуації є так звана кумуляція при визначенні правил походження товарів. Наприклад, правило двосторонньої кумуляції передбачено і в CUFTA, і в DCFTA, і в СЕТА.

Кумуляція при визначенні походження товарів дуже важлива у трикутнику DCFTA – CUFTA – СЕТА, оскільки Україна може отримати переваги від так званої перехресної кумуляції (*cross-cumulation*), яка ще більше зменшить бар'єри для руху сировини та товарів.

У цьому випадку, якщо для виробництва одягу в Україні використовуватиметься тканина, імпортована з ЄС, то такий одяг все одно вважатиметься українським і зможе експортуватися до Канади без дотримання вимог щодо істотної переробки. Але при цьому мають бути додатково погоджені умови та правила походження товарів між Канадою, Україною та ЄС.

Варто додати, що СЕТА також передбачає можливість «трикутної» кумуляції із США після підписання угоди про вільну торгівлю між США та ЄС.

Кумуляція в рамках вільної торгівлі ЄС – Україна – Канада допоможе налагодити зв'язок між трьома незалежними угодами про вільну торгівлю (DCFTA, CUFTA, СЕТА), поглибити рівень торгового та економічного співробітництва України з Канадою та ЄС, а також сприяти подальшій інтеграції України у глобальні ланцюжки доданої вартості.

3. *Торгівля послугами та залучення інвестицій* [13]. СЕТА, як всеохоплююча угода про економічне співробітництво, містить положення про торгівлю послугами та захист інвестицій. При цьому лібералізація в торгівлі послугами доволі масштабна, оскільки Канада та ЄС пішли шляхом так званого «негативного» списку, тобто були зроблені винятки для певних секторів (наприклад, охорона здоров'я), а у всіх інших секторах автоматично забезпечується вільний доступ на ринок для послуг та їх постачальників.

Додатково СЕТА сприятиме взаємному визнанню кваліфікацій, що в перспективі дасть можливість канадським інженерам, лікарям, юристам безперешкодно працювати в ЄС, і навпаки.

На відміну від СЕТА та Угоди про асоціацію Україна – ЄС угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою поки не містить положень щодо торгівлі послугами та захисту інвестицій. Проте протягом двох років після набуття чинності угода може бути переглянута і доповнена, зокрема положеннями щодо торгівлі послугами та захисту інвестицій.

Угода про вільну торгівлю між Канадою та Україною (CUFTA) була підписана 11 липня 2016 р. під час візиту Джастіна Трюдо до Києва. Із набранням нею чинності, що стане можливим після завершення процедури ратифікації парламентами обох країн, Канада негайно скасує мита на 99,9% українського імпорту. Своєю чергою Україна теж одразу скасує 86% мит на імпорт з Канади, протягом семи років привівши митну політику в паритет.

15 лютого 2017 р. Нижня палата федерального парламенту Канади більшістю голосів підтримала ратифікацію Угоди про вільну торгівлю із Україною у третьому й остаточному читанні.

8 березня 2017 р. Сенат Канади підтримав Угоду про вільну торгівлю з Україною у другому читанні.

Верховна Рада України 15 березня 2017 р. ухвалила за основу та в цілому закон про ратифікацію Угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою. За відповідне рішення проголосували 272 народні депутати.

Прийняття закону дозволить завершити всі внутрішньодержавні процедури, необхідні для набрання

чинності Угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою.

Наразі Україна та Канада мають давню історію двосторонніх торговельних відносин, однак вони не відрізнялися великими обсягами товарообігу та позитивною динамікою зростання.

У табл. 1 і на рис. 1 наведено динаміку змін експортно-імпортних потоків між Україною та Канадою.

Як видно зі статистичних даних, за період з 2001 по 2015 рр. загальний обсяг товарообороту між країнами збільшився майже у 5 разів – з 51,552 млн дол. США у 2001 р. до 236,450 млн дол. США у 2015 р. Хоча найбільші обсяги товарообігу, понад майже 300 млн дол. США, спостерігались у 2008 та 2011–2013 рр.

На рис. 2 наведено динаміку зміни частки Канади в загальному експорті та імпорті України.

Стосовно частки Канади в загальному експорті України, у середньому за досліджуваний період вона складає 0,18%. Частка Канади в загальному імпорті України складає лише 0,27%. Подібна ситуація свідчить, що країни не є стратегічними партнерами, хоча в товарній структурі експорту та імпорту кожної з них є товари, які можуть підвищити загальний товарообіг.

Загальну залежність України від імпортних поставок з Канади доводить наведена на рис. 3 динаміка змін покриття експортом імпорту.

Найкраща для України ситуація спостерігалася лише у 2001–2006 рр. (за виключенням 2003 р.). Період з 2007 по 2015 рр. свідчить про скорочення експортних поставок з України при відповідному підвищенні імпортних поставок з Канади.

Отже, сучасна політична, економічна та соціальна ситуація в Україні призводить до погіршення тенденцій розвитку торговельних відносин між двома країнами.

Угода (CUFTA) сприятиме [17]:

1. Підтримці українських підприємств щодо виходу на нові ринки, поглибленню торговельних зв'язків і подальшому зміцненню двосторонніх відносин Канади і України.

2. Розширенню співробітництва, забезпеченню більшої прозорості в питаннях регулювання та зниженню операційних витрат для бізнесу.

Таблиця 1

Динаміка змін обсягів експорту та імпорту між Україною та Канадою

Рік	Імпорт з Канади, млн дол. США	Експорт до Канади, млн дол. США	Рік	Імпорт з Канади, млн дол. США	Експорт до Канади, млн дол. США
2001	23,121	28,431	2009	136,186	61,632
2002	22,309	41,075	2010	160,205	73,269
2003	74,382	36,300	2011	207,830	122,597
2004	43,979	82,548	2012	193,047	107,243
2005	86,995	90,119	2013	243,111	57,441
2006	98,720	122,452	2014	191,188	72,401
2007	132,134	95,431	2015	206,289	30,161
2008	260,208	144,082			

Джерело: складено за [16].

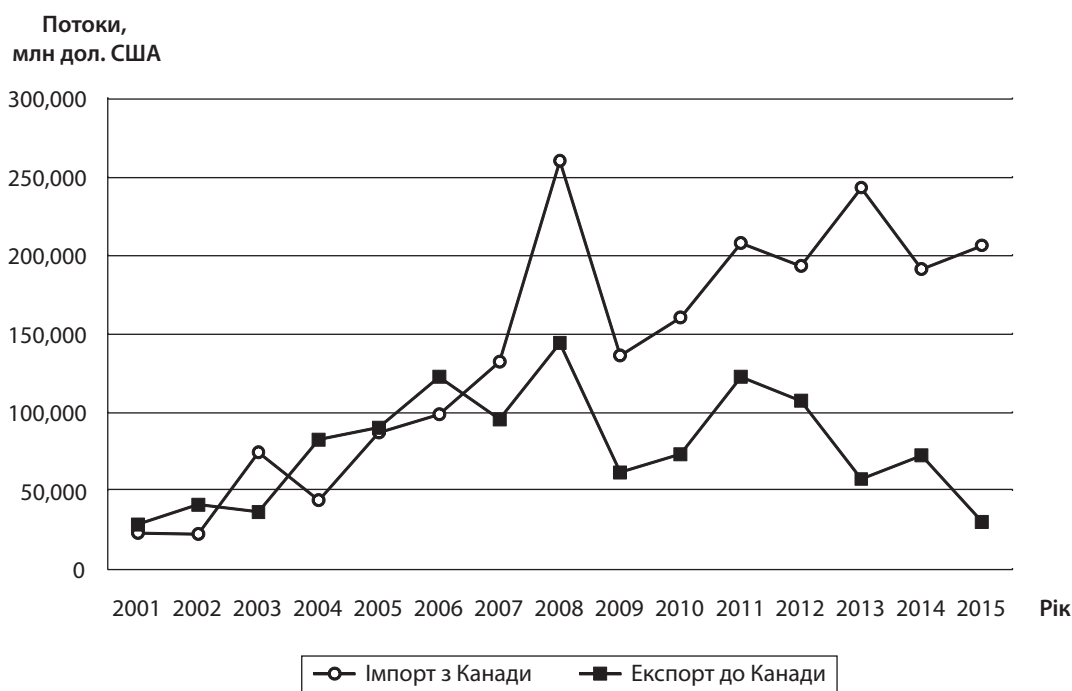

Рис. 1. Динаміка експортно-імпортних потоків між Україною та Канадою

Джерело: складено за [16].

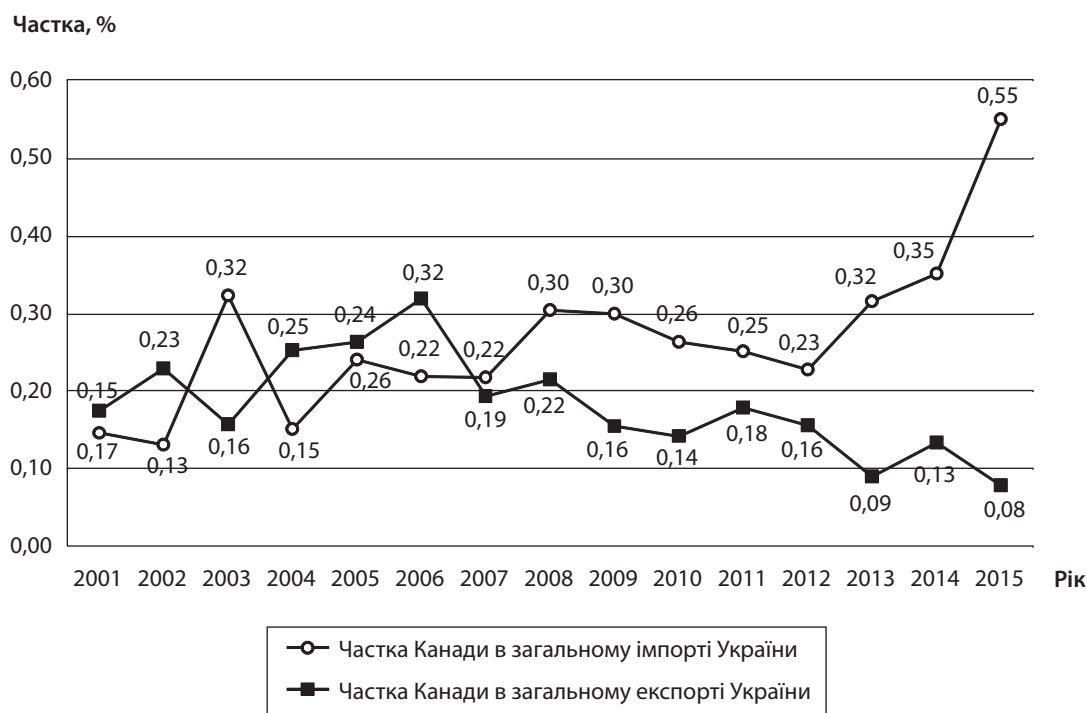

Рис. 2. Частка Канади в загальному експорті та імпорті України

Джерело: складено за [16].

3. Виробничій кооперації (наприклад, у сфері авіабудування).

Серед основних положень Угоди слід визначити [17]:

- ✦ відкриття Канадою для українських експортерів 98% свого ринку товарів, що є предметом двосторонньої торгівлі;

- ✦ застосування принципу асиметричності тарифних зобов'язань, що дозволить Україні адаптувати торгівлю з цією країною до умов вільної торгівлі виходячи з різного рівня економічного та соціального розвитку України та Канади;
- ✦ скасування Україною ввізних мит з використанням перехідних періодів 3, 5 і 7 років для

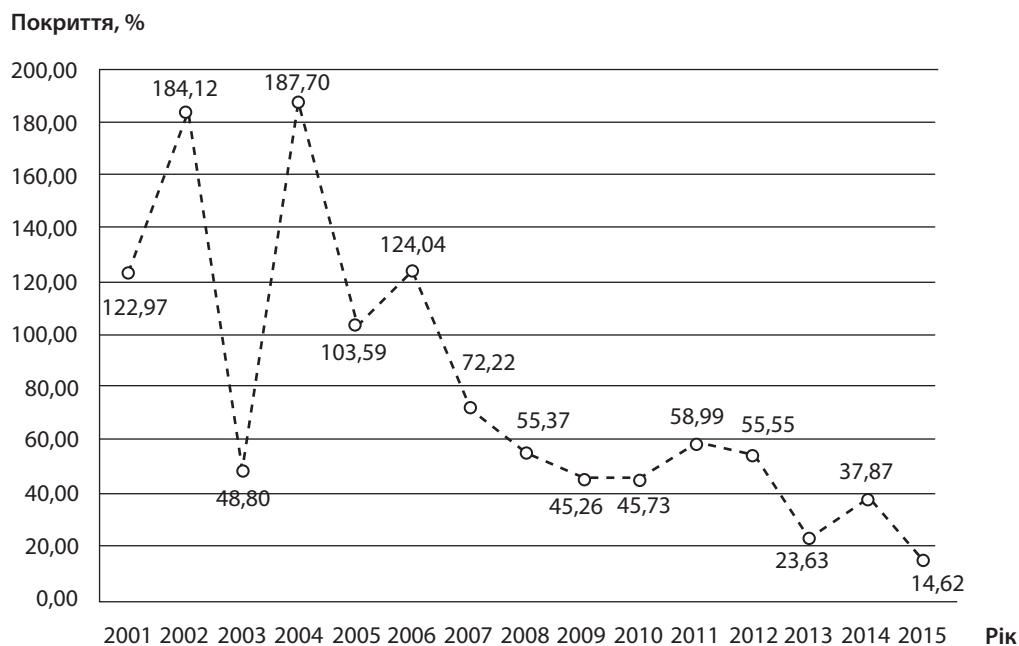

Рис. 3. Динаміка змін покриття експортом імпорту, %

Джерело: складено за [16].

- 27% товарів, часткова лібералізація для чутливих сільськогосподарських товарів;
- ✦ доступ до ринків, які не будуть обмежені не виправданими бар'єрами в торгівлі, поступове спрощення процедур торгівлі;
- ✦ пільговий доступ до участі в державних закупівлях на урядовому рівні обох країн. Українські постачальники матимуть право на справедливий, недискримінаційний і передбачуваний доступ до участі в тендерах;
- ✦ зобов'язання стосовно охорони та захисту прав інтелектуальної власності;
- ✦ отримання Україною від Канади технічної допомоги для забезпечення реалізації переваг, пов'язаних з Угодою.

Угода містить розділ про співпрацю з торговельних питань, відображаючи її важливу роль у посиленні переваг від вільної торгівлі. Зокрема, передбачається, що технічна допомога буде спрямована на розвиток сільськогосподарського виробництва, а також підтримку експортоорієнтованих галузей для виходу на ринки Канади, підвищення рівня інформованості бізнес-спільноти з точки зору дії вільної торгівлі, відповідності технічним регламентам тощо [17].

Відносно перспектив дії Угоди, можна відмітити, що завдяки зниженню тарифних бар'єрів повинна відбуватися часткова переорієнтація торговельних потоків України від інших торговельних партнерів до Канади.

Очікується, що запропоноване Канадою скасування ввізних мит приведе до додаткового 3,5% приросту експорту в Канаду завдяки розширенню вже існуючих поставок українських експортерів [17].

У табл. 2 наведено, які товарні групи продовольчих товарів України мають перспективу в умовах дії Угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою.

Як видно з даних табл. 2, Україна може на 100% покрити потреби Канади в соняшниковій олії; на 59% – в шоколаді та інших харчових продуктів із вмістом какао; на 43% – в кондитерських виробих з цукру без вмісту какао; від 16 до 20% – на приготуванні або консервованні овочі, соки, хлібобулочні, борошняні кондитерські вироби, спирт та спиртні напої. Потреби Канади в солодових екстрактах, готових харчових продуктах з борошна, крупки, крупів, крохмалю, тощо Україна може забезпечити менше, ніж на 10%, однак відкриття вітчизняним виробникам ринку Канади, а в перспективі північноамериканського ринку – є значним успіхом.

Водночас виведення на ринок Канади українських товарів, які зараз не експортуються в країну, може значно пришвидшити зростання експорту за рахунок скасування вищих, а отже, більш обмежуючих, ставок увізного мита, а також ефекту існування різних рівнів еластичності по ціні для різних товарів.

ВИСНОВКИ

Таким чином, Угода (CUFTA) відкриває можливості для українського бізнесу як для розширення ринків збуту, так і для розвитку й модернізації власного виробництва з метою підвищення конкурентоспроможності на нових ринках.

Переваги від безмитного доступу на канадський ринок отримають виробники сільськогосподарської продукції, а саме: соняшникової олії, цукру, кондитерських виробів, натурального меду, алкогольних і безалкогольних напоїв.

Виробники продукції хімічної та легкої промисловості, машинобудування, аерокосмічної галузі відразу зможуть скористатися перевагами від безмитного доступу до ринків Канади, зокрема це стосується виробів з чорних металів, інструментів ручних, парових котлів,

Експортні перспективи продуктових груп, за якими Україна є найбільшим експортером, а Канада – імпортером (2009–2014 рр.)

Продуктова група	Можливості експорту України, млн дол. США	Потреби Канади, млн дол. США	Можливості експорту України для покриття потреб Канади, %
Шоколад та інші готові харчові продукти з вмістом какао (ГС 1806)	515,0	873	59,0
Хлібобулочні, борошняні кондитерські вироби, вафельні пластини (ГС 1905)	251,5	1300	19,3
Екстракти солодові; готові харчові продукти з борошна, крупки, крупів, крохмалю (ГС 1901)	43,9	544	8,1
Спирт етиловий; спиртні напої (ГС 2208)	151,1	734	20,6
Інші харчові продукти (ГС 2106)	80,0	1300	6,2
Соки (ГС 2009)	133,1	724	18,4
Кондитерські вироби з цукру без вмісту какао (ГС 1704)	158,9	363	43,8
Інші овочі, приготовлені або консервовані (ГС 2005)	49,9	308	16,2
Готова або консервована риба; ікра (ГС 1604)	28,1	357	7,9
Олія соняшникова (ГС 1512)	3000	66	100,0

Джерело: складено за [17].

гідравлічних турбін, двигунів та генераторів, електричних приладів, транспортних засобів спеціального призначення та їх частин, кераміки тощо.

Отримання вільного доступу на ринок послуг Канади відкриє багато можливостей для українських постачальників послуг, особливо враховуючи, що торгівля послугами є невід'ємною частиною глобальних ланцюгів доданої вартості. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Світова економіка: підручник/А. С. Філіпенко, В. С. Будкін, О. С. Рогач та ін. Київ: Либідь, 2007. 640 с.
2. **Голіков А. П., Дейнека О. Г., Позднякова Л. О., Черномаз П. О.** Економіка зарубіжних країн: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2008. 408 с.
3. Світова економіка: підручник/за ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 268 с.
4. Міжнародні економічні відносини: підручник/за ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 464 с.
5. Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації: колективна монографія/за ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 316 с.
6. **Дойчик М.** Стосунки України та Канади в 1991–1996 рр.: патронат чи співробітництво? *Нова політика*. 1998. № 4. С. 9–13.
7. **Баран Е.** Канадське співробітництво з Україною. *Зовнішня торгівля*. 1999. № 1-2. С. 31–35.
8. **Аппатов С., Горбатюк Н.** Океан – не перепона. Формування україно-канадських відносин і роль у цьому української діаспори. *Політика і час*. 1998. № 10. С. 16–20.
9. **Козик В. В.** Міжнародні економічні відносини. Київ: Знання, 2008. 406 с.
10. **Конон Н. Є., Скребнева А. В.** Українсько-канадські відносини: сучасний стан та перспективи розвитку. *Грані*. 2016. № 2. С. 27–32.

11. World Trade Organization (WTO). URL: <https://www.wto.org>

12. **Бровко О.** Трикутник вільної торгівлі. Що дасть Україні ЗБТ із Канадою. URL: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/11/16/7057420/>

13. Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA). URL: <http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ceta/>

14. EU-Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area. URL: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/april/tradoc_150981.pdf

15. Canada-Ukraine Free Trade Agreement (CUFTA). URL: <http://www.international.gc.ca/trade-commerce/trade-agreements-accords-commerciaux/agr-acc/ukraine/index.aspx?lang=eng>

16. Trade statistics for international business development. URL: <http://www.trademap.org>

17. Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою: нові горизонти для українського бізнесу. URL: http://mfa.gov.ua/mediafiles/sites/canada/files/Canada_Brochure2015_v5.pdf

Науковий керівник – Голіков А. П., доктор географічних наук, професор, професор кафедри міжнародних економічних відносин факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

REFERENCES

Appatov, S., and Horbatiuk, N. "Okean – ne perepona. Formuvannya ukraino-kanadskykh vidnosyn i rol u tsyomu ukrainskoi diaspori" [The ocean is not a barrier. The formation of the Ukrainian-Canadian relations and the role of the Ukrainian Diaspora]. *Polityka i chas*, no. 10 (1998): 16-20.

Baran, E. "Kanadske spivrobitnytstvo z Ukrainoiu" [Canadian cooperation with Ukraine]. *Zovnishnia torhivlia*, no. 1-2 (1999): 31-35.

Brovko, O. "Trykutnyk vilnoi torhivli. Shcho dast Ukraini ZVT iz Kanadoiu" [Triangle free trade. That will give Ukraine

the FTA with Canada]. <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/11/16/7057420/>

Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA). <http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ceta/>

"Canada-Ukraine Free Trade Agreement (CUFTA)". <http://www.international.gc.ca/trade-commerce/trade-agreements-accords-commerciaux/agr-acc/ukraine/index.aspx?lang=eng>

Doichyk, M. "Stosunki Ukrainy ta Kanady v 1991-1996 rr. : patronat chy spivrobitnytstvo?" [Relations between Ukraine and Canada 1991-1996: patronage or partnership?]. *Nova polityka*, no. 4 (1998): 9-13.

"EU-Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area". http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/april/tradoc_150981.pdf

Filipenko, A. S. et al. *Svitova ekonomika* [The world economy]. Kyiv: Lybid, 2007.

Holikov, A. P. et al. *Ekonomika zarubizhnykh krain* [Economy of foreign countries]. Kyiv: TsUL, 2008.

Konon, N. Ye., and Skrebnieva, A. V. "Ukrainsko-kanadski vidnosyny: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku" [Ukrainian-

Canadian relations: modern state and prospects of development]. *Hrani*, no. 2 (2016): 27-32.

Kozyk, V. V. *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny* [International economic relations]. Kyiv: Znannia, 2008.

Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny [International economic relations]. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina, 2015.

Svitova ekonomika [The world economy]. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina, 2015.

Transformatsiia mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn v epokhu hlobalizatsii [Transformation of international economic relations in the era of globalization]. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina, 2015.

"Trade statistics for international business development". <http://www.trademap.org>

"Uhoda pro vilnu torhivliu mizh Ukrainoiu ta Kanadoiu: novi horizonty dlia ukrainskoho biznesu" [The free trade agreement between Ukraine and Canada: new horizons for Ukrainian business]. http://mfa.gov.ua/mediafiles/sites/canada/files/Canada_Brochure2015_v5.pdf

World Trade Organization (WTO). <https://www.wto.org>